

Recenzja

w postępowaniu ws nadania dr Sebastianowi Dudzikowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie nauk o sztuce

Podstawa formalna recenzji

Niniejsza recenzja wykonana została na podstawie uchwały nr 2/DNoS/2023 Rady Dyscypliny Nauki o Sztuki Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z dn. 14 lutego 2023 . Jej przedmiotem są osiągnięcia naukowe dr Sebastiana Dudzika, w tym monografia naukowa pt. *Język procesu we współczesnej grafice polskiej*, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2022 .

Wykształcenie, kariera zawodowa i dorobek Habilitanta

Pan Sebastian Dudzik ukończył studia w 1998 r. otrzymując tytuł magistra ochrony dóbr kultury w Instytucie Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Przedmiotem pracy magisterskiej była praca pt. „*Mszaly biskupa Hieronima Rozrazewskiego jako świadectwo osobowości fundatora oraz lokalnej tradycji w kościele potrydenckim*” (1546-1600) napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Zygmunta Waźbińskiego. W 1999 r. rozpoczął pracę na stanowisku asystenta w Katedrze Sztuki i Kultury, gdzie jako pracuje do dzisiaj na stanowisku adiunkta. W 2007 uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych na rodzimej uczelni. W latach 2011-2020 pracował także na Wydziale Grafiki i Komunikacji Wizualnej Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu.

Obszarami zainteresowania i badań dr Dudzika były z jednej strony studia nad sztuką i kulturą nowożytną w Polsce i Italii XVI-XVII w., w tym nad mecenatem artystycznym oraz przemieszczeniami i stratami dzieł, z drugiej zaś strony zainteresowania sztuką nowoczesną i współczesną, ze szczególnym ukierunkowaniem na stworzenie współczesnego (XXI w.) obrazu rozwoju polskiej grafiki, rozumianej już inaczej niż polska marka znana na świecie w XX w. Załączona do wniosku dr Dudzika dokumentacja, w tym wykaz publikacji ujawnia opracowanie i wydanie trzech monografii naukowych: książki będącej przedmiotem wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego o w/w tytule oraz dwóch publikacji poświęconych

artystom współczesnym: *Jerzy Grabowski. Artist and the Universe / Artysta i uniwersum*, Ząbki 2012; oraz *Antoni Starczewski. Artist and the Universe / Artysta i uniwersum*, Poznań 2014. Powyższe publikacje, autor traktuje jako trylogię. Ponadto po uzyskaniu stopnia doktora w 2007 r., autor opublikował 24 artykuły w czasopismach punktowanych i 21 innych tekstów w czasopismach naukowych, wielokrotnie uczestniczył w konferencjach i przeglądach artystycznych, których był także był jurorem i członkiem komitetów organizacyjnych. Odbył staże naukowe w Rzymie (trzykrotnie), Mediolanie i Bukareszcie, jest członkiem komitetów redakcyjnych i rad naukowych czasopism związanych ze sztuką współczesną. Przyczynił się czynnie do prowadzenia badań i popularyzacji sztuki współczesnej, prowadził wykłady i działalność dydaktyczną na uczelniach, był promotorem prac licencjackich (dokumentacja zawiera szczegółowy wykaz dorobku).

Ocena osiągnięcia naukowego będącego przedmiotem postępowania habilitacyjnego

Kluczową publikacją zgłoszoną przez dr Dudzika jako przedmiot recenzji jest wydana w 2022 roku książka zatytułowana *Język procesu we współczesnej grafice polskiej*. Lektura wprowadzenia, oraz kolejnych jej rozdziałów wykazuje jednak bardzo głębokie powiązanie z niemal całym dorobkiem autora skupionym na sztuce współczesnej. I chociaż w tytule znajduje się wyróżnienie dziedziny „grafika”, w istocie praca poświęcona jest najważniejszemu, moim zdaniem, zjawisku ostatnich dekad – to jest **przeniesieniu punktu ciężkości w twórczości artystycznej z końcowego efektu (czyli dzieła) na proces, który to dzieło kształtuje**. To zaś, co w recenzowanej pracy uważam za **najważniejsze osiągnięcie, to zaproponowanie metody prezentacji tego procesu**. W takim bowiem ujęciu – grafika i graficzność okazuje się nie tyle dziedziną sztuki, co raczej sposobem doświadczania i interpretowania świata, które to działania niemal zawsze w historii – zmieniały nasze widzenie, a co a tym idzie strukturę cywilizacji. Jest to więc książka o graficznym patrzeniu na świat, czyli o procesie, który wszyscy używamy, w którym wszyscy tkwimy, rzadko jednak świadomie i rzadko z interesującymi efektami na końcu. Książka Sebastiana Dudzika jest więc czymś w rodzaju przewodnika „myślenia sztuki” (jak pisał M. Heidegger) i „myślenia sztuką”, które ma swoje etapy, opisane tu językiem technicznym i artystycznym – jako wędrówka procesem od matrycy do obiektu. Na tej wyznaczonej drodze dokonywanych jest wiele odkryć, które prowadzą w innych kierunkach niż „graficzne odbitki”. To, co nazwane zostało sztuką konceptualną, performance’em, sztuką materii, multimedium – można wymienić wiele określeń – jest w samej istocie myślenia graficznego – częścią nowoczesności rozumianej jako obserwacja zmian.

Wielką zaletą książki dr Dudzika jest egzemplifikacja tych procesów, przytoczenie prac znakomitych polskich artystów, omówienie metod działań artystycznych i roli tych procesów oraz ich śladów w postaci „dzieł”.

Tak zresztą ułożone są rozdziały książki. Ich tytuły znakomicie oddają opisywane przemiany:

I. Matryca w procesie. Zmiany statusu i różne poziomy obecności;

II. Druk i ślad. Drukowanie, matrycowanie oraz projekcja jako różne drogi ujawniania obrazu;

III. Farba i podkład drukowy. Ciało i naskórek grafiki;

IV. Druk jako przystanek przed dalszą drogą. Tkankowe i komponentowe funkcje odbitki.

Autor śledzi ewolucję myślenia i działania dużej grupy artystów polskich, co ciekawe i ważne – nie przywiązuje większej wagi do ich wieku i przynależności pokoleniowej, lecz pokazuje wspólnotę idei i poszukiwań artystycznych. Spotkamy się więc z pracami uznanych „arcymistrzów” takich jak : Jan Berdyszak, Ewa Walawska, czy Jan Pamuła, ale także cenionych ich uczniów, a dzisiaj rektorów Akademii Sztuk Pięknych (Andrzej Bednarczyk, Grzegorz Hańderek, Błażej Ostojka-Lniski), mistrzyń i mistrzów prowadzących autorskie pracownie w uczelniach i aktywnych artystycznie (Agnieszka Cieślińska-Kawecka, Zuzanna Janin, Andrzej Węclawski) oraz licznej grupy przedstawicieli młodszych roczników, dzisiaj 30.latków mających już uznany dorobek artystyczny. Zwracam uwagę na tę „personifikację” procesów artystycznych, ponieważ wskazanie przez dr Dudzika konkretnych prac i powiązanie ich ze specyfiką myślenia graficznego sprawia, że omawiana publikacja ma również charakter ważnego opracowania historycznego. Jest też pierwszym po książkach dr Ireny Jakimowicz (*Współczesna Grafiki Polska*, Arkady, Warszawa 1975 oraz *Pięć wieków grafiki polskiej*, Muzeum Narodowe w Warszawie 1997) opracowaniem współczesnych dokonań tej dziedziny, która już w latach 20.XX wieku stała się na świecie „polską specjalnością”, docenianą przez kolekcjonerów i muzealników w całej Europie, obu Amerykach i Japonii.

Autor pisząc o odmiennościach twórczych poszukiwań znakomicie dostrzega cechę sztuki współczesnej – z jednej strony zanikające granice między dziedzinami, z drugiej strony coraz silniej wzmacnianą konceptualną rolę sztuk graficznych, które wprowadziły niemal we wszystkie dziedziny sztuk - projektowy punkt zaczepienia, współcześnie zwany „rolą matrycy”.

Od najbardziej tradycyjnych technik rysunkowych, malarskich i rzeźbiarskich, po najbardziej zaawansowane technologicznie zastosowania technik cyfrowych, holograficznych, wariacyjnych metod cięcia laserem, dokumentacji multimedialnej, aż po zastosowania sztucznej inteligencji – obserwujemy krajobraz działań artystycznych, który zostaje „ułożony” poprzez charakterystykę procesu artystycznego. Ta właśnie metoda Autora wydaje się bardzo dobrze dobrana do charakteru zjawisk, które opisuje.

Autor łączy w publikacji spojrzenie teoretyczne, które pozwala opisać, a przez to wyjaśnić proces tworzenia „obrazu graficznego”, od idei do odbitki, ze spojrzeniem znawcy technik, metod, sposobów i tradycji różnych warsztatów graficznych. W tak ukazywanym kontekście powstawania sztuk graficznych – pojawia się co jakiś czas „sygnał personalny”, o którym pisałam powyżej, ujawnienie metod i sposobów pracy poszczególnych twórców, innowatorów, artystów grafików odkrywających nieeksploatowane wcześniej sposoby osiągnięcia ciekawych efektów. Tym samym książka staje się potrójnym vademecum graficznym – wyjaśnia przyczyny, objawy i skutki – co można uznać za interesującą metodę badawczą stosowaną w odniesieniu do tradycji graficznej.

Czy czegoś brakuje w tej publikacji? Wydaje się, że byłoby znakomicie, aby tak przedstawiony obraz doświadczeń współczesnej grafiki w Polsce jako „matki sztuk wszelakich” był także skonfrontowany z szerszym kontekstem sztuki na świecie. Stowarzyszenia twórcze, do których należy dr Dudzik współpracują bowiem z instytucjami w wielu krajach. Mam nadzieję, że powstanie kolejny tom, publikacja pokazująca zjawiska w dziedzinie procesu myślenia graficznego w innych rejonach kulturowych i artystycznych doświadczeń.

Omawiana książka jest niewątpliwie rezultatem wielu lat obserwacji twórczości i udziału w procesach organizacyjnych Autora, w tym przygotowania wystaw i przeglądów. Cały przedstawiony do recenzji zespół tekstów mógłby stanowić kolejny tom dokumentujący i interpretujący zjawiska, jakie w polskiej sztuce trzech kolejnych pokoleń artystów ostatniego półwiecza pojawiały się, niknęły, aby znowu odżywać w innej wersji, redakcji i doświadczeniu warsztatowym. Załączone teksty (pdf’y) ujawniają także powiązania i zainteresowanie Autora obszarem nauk ścisłych, zwłaszcza wtedy gdy sami artyści, których prace analizuje, wykazywali ścieżkę myślenia wskazującą na matematykę i fizykę, ale też prowadzącą dalej w obszary „mniej obliczeniowe” czyli ku meta-fizyce. Artykuły o twórczości Jana Berdyszaka, książki o metodzie pracy twórczej Jerzego Grabowskiego czy Antoniego Starczewskiego są znakomitym przykładem analizy tradycji sięgającej

starożytności, a wdrożonej do praktyki artystycznej przez wielkich twórców epoki renesansu, aż po rozprawy teoretyczne pisane w XVII i XVIII w. Uczni czasów nowożytnych, którzy byli jednocześnie czynni w obszarze projektowania (architektura, rysunek, eksperyment naukowy), praktyki artystycznej (rytowanie, tworzenie przestrzennych modeli), jak i gromadzenia informacji (budowa kolekcji obiektowych i opisowych jak w przypadku Athansiusa Kirchera) stworzyli model zintegrowanych działań twórczych, który jak się okazuje, wraca współcześnie w bliskim współdziałaniu sztuk i nauk. Tak rozumiem wykorzystanie tego obszaru badań dr Dudzika, poświęconego np. *Theatrum urbium italicum* Bertellego („*Theatrum urbium italicarum*” Pietra Bertellego – przedsięwzięcie wydawnicze biskupa Hieronima Rozrazewskiego podczas jego podróży do Rzymu, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 109 (2018), s. 95-134), czy opracowanie poświęcone powstawaniu rysunków w zbiorach wawelskich („*Procesja eucharystyczna*” w zbiorach wawelskich. *Okoliczności powstania rysunku, problem zlecniodawcy i przeznaczenia. Nowa propozycja atrybucji*. „*Studia Waweliana*”. 2013, vol. XV, s. 51-60). Podkreślę więc raz jeszcze, że recenzowane publikacje są ważne właśnie dzisiaj – w okresie, gdy obserwujemy ponownie coraz większe zbliżenie i integrację różnych technik i metod tworzenia.

Uważam, że przedstawione publikacje są wynikiem nie tylko rzetelnych opracowań sztuki naszego czasu, ale pozwalają włączyć Autora do grona badaczy i krytyków budujących spójny, ciekawy obraz współczesnej kultury w Polsce. Na szczególne podkreślenie zasługuje reprezentowana przez dr Sebastiana Dudzika umiejętność łączenia analizy technicznej, warsztatowej i formalnej dotyczącej poszczególnych obiektów i dzieł sztuki ze spojrzeniem generalizującym, budującym obraz zjawisk i procesów. W takim ujęciu nie tracą przy tym swego wyrazu indywidualne światy omawianych artystów, co daje w efekcie interesujący i wartościowy badawczo przegląd zjawisk artystycznych. Uważam, że książka poświęcona językowi procesu może stać się ważnym podręcznikiem dla studentów i doktorantów uczelni artystycznych.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę zamieszczoną powyżej ocenę osiągnięcia naukowego w postaci omawianej książki (*Język procesu we współczesnej grafice polskiej*, Toruń, Wydawnictwo Naukowe UMK 2022), dwóch innych monografii poświęconych twórczości Jerzego Grabowskiego i Antoniego Starczewskiego (*Jerzy Grabowski. Artist and the Universe (Jerzy Grabowski. Artysta i uniwersum)*, Ząbki 2012; *Antoni Starczewski. Artist and the Universe (Antoni Starczewski. Artysta i uniwersum)*, Poznań 2014) oraz zespołu ponad 40 artykułów

poświęconych wybranym zagadnieniom sztuki nowożytnej, a przede wszystkim nowoczesnej i współczesnej, ze szczególnym uwzględnieniem koncepcyjnej i artystyczno-warsztatowej roli grafiki współczesnej, wnoszę do Komisji Habilitacyjnej Rady Dyscypliny Nauki o Sztuce Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu o podjęcie uchwały o nadaniu dr. Sebastianowi Dudzikowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie Nauk o Sztuce w dyscyplinie Nauk Humanistycznych.

Dr hab. Dorota Folga-Januszewska, prof. ASP